

בש"פ 5173/16 - רם גרנות נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

בש"פ 5173/16

כבוד השופט צ' זילברטל
רם גרנות

לפני:
העורר:

נ ג ד

מדינת ישראל

המשיבה:

ערר על החלטתו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
בתיק מ"ת 57434-12-15 שניתנה ביום 14.6.2016
על ידי כב' השופט בני שגיא

כ"ט בסיון התשע"ו (5.7.2016)

תאריך הישיבה:

עו"ד עופר אשכנזי
עו"ד מורן פולמן
עו"ד ורד אנוך; עו"ד רותי אלדר

בשם העורר:
בשם המשיבה:
בשם משפחת הקורבן:

החלטה

ערר לפי סעיף 53(א) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996, על החלטתו מיום 14.6.2016 של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו במ"ת 57434-12-15 (כב' השופט ב' שגיא), בגדרה התקבלה בקשת המשיבה לעצור את העורר עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו.

1. ביום 28.12.2015 הוגש נגד העורר, יליד 1936, כתב אישום המייחס לו רצח בכוונה תחילה, עבירה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין. על-פי המתואר בכתב האישום, העורר וסימה גאולה גרנות ז"ל, ילידת 1948 (להלן: המנוחה), היו נשואים זה לזה משנת 1969, והתגוררו יחד בבית ברמת-השרון (להלן: הבית). במועד שאינו ידוע, נתגלע סכסוך בין העורר למנוחה, ובחודש נובמבר 2015 החלו השניים בהליכי גירושין וחלוקת רכוש. יצוין כי המנוחה התלוננה למשטרה בשתי הזדמנויות במהלך חודש נובמבר 2015 בגין מעשי אלימות ואיומים כלפיה מצד העורר. בהקשר זה הגישה המנוחה לבית המשפט בקשה למתן צו הגנה מפני העורר, ובהליך זה הוסכם כי העורר והמנוחה ימשיכו להתגורר יחד בבית. עובר ליום 8.12.2015, במועד שאינו ידוע, גמלה בליבו של העורר החלטה להמית את המנוחה. לשם מימוש כוונה זו, הכין העורר מבעוד מועד פטיש שבאמצעותו התכוון להמית את המנוחה.

ב-8.12.2015, בשעות הערב המאוחרות, בעת שנמצאו העורר והמנוחה בבית, נטל העורר את הפטיש וניגש אל המנוחה, אשר ישבה בסלון באותה העת. העורר הכה את המנוחה בראשה באמצעות הפטיש לפחות 19 פעמים בכוונה להמיתה, וזאת חרף זעקותיה וניסיונותיה להתגונן מפניו. בשלב מסוים דחף העורר את המנוחה, והאחרונה התמוטטה על הרצפה. בעקבות כך, ומשסבר העורר שהמנוחה עודנה בחיים, נטל העורר בקבוק שהכיל חומצת מלח ושפך את תכולתו על המנוחה ולתוך פיה, כדי שהיא תבלע אותה. משסבר כי המנוחה עודנה בחיים, חנק העורר את המנוחה באמצעות ידיו בכוונה להמיתה, ולאחר מכן המשיך לחנוק אותה באמצעות מגבת שהניח על פניה. העורר כיסה בשטיח את גופתה של המנוחה, שהייתה שרועה על ריצפת הבית, והותיר את המנוחה במצב זה עד לבוקר המחרת. ביום 9.12.2015, התקשר העורר לבנו והודיע לו שהרג את המנוחה, וביקש שבנו יגיע לבית. זמן קצר לאחר מכן, הגיעו הבן ושוטרי משטרת ישראל למקום, שם מצאו את גופת המנוחה על רצפת הבית ואת העורר בחדרו, כאשר על זרועותיו סימני חתך. באותו היום נעצר העורר, ומעצרו הוארך מעת לעת בהחלטת בית משפט השלום בתל אביב-יפו (מ"י 20330-12-15, כב' השופט י' גת). ביום 28.12.2015 הוארך מעצרו של העורר על-ידי בית המשפט המחוזי עד למתן החלטה אחרת.

2. בד בבד עם הגשת כתב האישום הגישה המשיבה בקשה להארכת מעצרו של העורר עד לתום ההליכים המתנהלים נגדו, בגדרה צוין כי קיימת בעניינו של העורר חזקת מסוכנות מובהקת, וכי במהלך חקירתו הודה העורר בתכנון לרצוח את המנוחה. עובר לקיום הדיון בבקשה להארכת מעצרו של העורר עד לתום ההליכים, הוגש ביום 11.5.2016 תסקיר מעצר, בו צוין, בין היתר, כי הסיכון לפגיעה באחרים על-ידי העורר הוא נמוך, וזאת על-סמך העדר התנהגות תוקפנית כלפי אחרים בעברו של העורר, התנהלותו הנורמטיבית לאורך שנות חייו והתרשמות שירות המבחן כי העורר אינו מבטא לעת הזו תוקפנות כלפי אחרים. הומלץ על השלמת בדיקת התאמתו של העורר לחלופת מעצר במסגרת בית אבות, וזאת בדרך של עריכת בדיקה פסיכיאטרית לצורך הערכת הסיכון שהעורר יפגע באחרים בסביבתו. בעקבות ההמלצה בתסקיר, הוגשה ביום 5.6.2016 חוות דעת פסיכיאטרית בעניינו של העורר, במסגרתה צוין, בין היתר, כי לא נמצא כי העורר לוקה במחלת נפש והוא אינו סובל מתהליך דמנטי, כשהתנהגותו מאורגנת וללא הפרעות במהלכי חשיבתו.

בתסקיר משלים מיום 9.6.2016, צוין כי בית אבות "מרכז הורים", השוכן בנהריה, מהווה חלופת מעצר מתאימה לעורר. מדובר במוסד המפוקח על-ידי מצלמות, ובו שוהים עתה כ-15 משוחררים בתנאי מעצר בית ואסירים ברישיון.

עוד צוין, כי אין באפשרותם של אנשי צוות המוסד ללוות את הדיירים לדיונים משפטיים או לסידורים אחרים. ואולם, בסופו של דבר שירות המבחן נמנע ממתן המלצה בדבר שחרורו של העורר, משום שטרם הושלמה חוות הדעת הפסיכיאטרית בעניינו. בעניין זה נאמר בתסקיר כדלהלן: "... כשטרם מעצרו עלו התנהגויות חריגות ובלתי צפויות אשר ייתכן וחשפו דינמיקה מורכבת יותר שעד כה לא טופלה וכאשר מדובר בהתנהגות העומדת לכאורה בפער להיסטוריה ומהלך חייו, עולה קושי לצפות את התנהגותו העתידית של [העורר]. במיוחד כאשר לא ברור לנו כיצד תשפיע שהותו בבית האבות לאורך זמן והמפגש עם מטופלים אחרים במקום וכן את ההשלכות של נסיגה אפשרית במצבו הנפשי עם הימשכות ההליכים המשפטיים". לפיכך, ובהעדר חוות דעת שלמה, שבכוחה לבסס "הסבר ראשוני" ביחס למצבו של העורר, מצא שירות המבחן שאין בידו המידע הדרוש כדי שתתאפשר המלצה על שחרור ממעצר. לעניין זה נטען בשם העורר בעת הדיון בערר, כי הכוונה היא לכך שלא נערך לעורר דו"ח פסיכו-דיאגנוסטי, שכן העורר סרב לשהות לצורך כך פרק זמן ממושך נוסף בבית החולים לחולי נפש בו שהה כשבועיים לצורך הכנת חוות הדעת הפסיכיאטרית. נטען כי השהות במקום היה קשה לעורר, שנבדק במהלך שהייתו הממושכת בבית החולים כשלוש פעמים בלבד, בחלק מהזמן היה כבול למיטתו והוא לא היה מוכן להישאר במקום גם לאחר שהובהר לו שהתנהלותו זו עלולה להיזקק לחובתו.

3. בהחלטתו מיום 14.6.2016, הורה בית המשפט המחוזי על מעצרו של העורר עד תום ההליכים נגדו, בצינו כי אין מחלוקת בדבר קיומן של ראיות לכאורה. בית המשפט עמד על כך שמעשי העורר מלמדים על רמת מסוכנות גבוהה ביותר, בין היתר נוכח התכנון שקדם להם, ובהינתן ניסיונותיו החוזרים ונשנים של העורר לגרום למותה של המנוחה, המבטאים אלימות קיצונית ומעלים ספק באשר ליכולתו של העורר להתנהג באופן רציונלי בעתיד. עוד נקבע, כי מתוך חומרי חקירה, ובין היתר שני מכתבים שכתב העורר לאחיה של המנוחה לאחר האירוע נשוא כתב האישום, ניתן ללמוד כי מסוכנותו של העורר אינה קונקרטית כלפי המנוחה בלבד, אלא מופנית גם כלפי אחרים (במכתבים אלה האשים העורר את האחים על שעודדו את המנוחה לפנות נגדו ובכך תרמו למצב שנוצר). עוד נקבע, כי העורר הוא בעל יכולות מניפולטיביות, כפי שעולה מהפער שנתגלו בין הגרסה שמסר למשטרת ישראל לבין הנאמר על-ידו במהלך אבחון הפסיכיאטרי, דבר שמקשה על היכולת ליתן בעורר אמון ולבחון חלופת מעצר עבורו. נוכח רמת המסוכנות הנשקפת מהעורר והעדר היכולת ליתן בו אמון, לא מצא בית המשפט כי קיימת חלופת מעצר אשר תאיין את עילות המעצר בעניינו. בהתייחס לחלופת המעצר שהוצעה על-ידי העורר, עמד בית המשפט על כך כי אין מדובר בחלופה מתאימה, כיוון שהחלופה אינה יכולה למנוע את יציאתו של העורר משטחה (לא מדובר במתקן נעול), ואינה מאפשרת ליווי העורר לדיונים בהליכים המשפטיים בעניינו.

הערר

4. כלפי החלטה זו הוגש הערר דנא, בגדרו נטען כי בית המשפט המחוזי שגה כשקבע כי מסוכנותו של העורר אינה קונקרטית, שכן מסוכנות העורר הייתה מופנית כלפי המנוחה בלבד, נוכח מערכת היחסים בין השניים שהגיעה לכדי משבר. בהקשר זה נטען, כי היחסים המתוחים בין העורר לבין אחיה של המנוחה אינם מהווים כל אינדיקציה למסוכנות מוגברת מצד העורר כלפי אחרים, כפי שאף התרשם שירות המבחן.

עוד נטען, כי שגה בית משפט קמא כשקבע כי העורר מתנהג באופן מניפולטיבי וכי לא ניתן ליתן בו אמון. לגישתו של העורר, אין בפער בין אמרתו במשטרה לבין הדברים שמסר בבדיקה הפסיכיאטרית, ככל שפער זה אכן קיים, כדי

להעיד על כך שלא ניתן ליתן בו אמון. חלוף הזמן בין מועד החקירה המשטרית לבין מועד הפגישה עם הפסיכיאטר (כחצי שנה), כמו גם הלחץ הטמון בחקירה משטרית, יכולים להסביר את השינוי בדבריו של העורר על אודות האירוע. על כן, העורר סבור כי בית משפט קמא הרחיק לכת כאשר ייחס לו התנהגות מניפולטיבית על-יסוד הפער העובדתי בגרסאותיו בלבד. מכל מקום נטען, כי כפי שעולה מתסקיר המעצר ומחוות הדעת הפסיכיאטרית בעניינו של העורר, גורמי המקצוע לא התרשמו כי מדובר באדם מניפולטיבי.

לבסוף נטען כי שגה בית המשפט המחוזי כשלא הורה על שחרור העורר לחלופת המעצר המוצעת. לגישתו של העורר, לא ניתן למנוע באופן מוחלט את האפשרות שהוא יפגע באחרים או שיברח מהמוסד, ועל בית המשפט לבחון חלופת מעצר על-יסוד יכולתה לאיין ברמה סבירה את עילות המעצר.

5. במטרה להצביע על כך שמדובר בחלופה שנמצאה ראויה במקרים בהם היה מדובר בנאשמים באים בימים שביצעו עבירות אלימות חמורות, היפנה בא-כוח העורר לשתי החלטות של בתי משפט מחוזיים, אשר הורו על שחרור נאשמים בעבירות אלימות חמורות לחלופות מעצר בבית האבות "מרכז הורים" בנהריה: מ"ת 61131-02-15 מדינת ישראל נ' לוי (25.3.2015) - נאשמת ילדת 1933 שיוחסה לה הריגת שכנתה לחדר בבית אבות; מ"ת 61023-06-15 מדינת ישראל נ' ברמן (23.7.2015) - נאשם יליד 1940 שיוחסה לו עבירה של חבלה חמורה בנסיבות מחמירות.

6. המשיבה טוענת לדחיית הערר. ביסוד עמדת המשיבה מצוי, כמובן, המעשה בגינו הועמד העורר לדין, המעיד על מסוכנות רבה. עוד נטען בשמה כי יש משמעות לכך שהאבחון הפסיכו-דיאגנוסטי לא בוצע נוכח סירוב העורר, ובמצב זה הפער שבין אורח חייו הנורמטיבי לאורך השנים לבין המעשה הנורא נותר בלתי מפוענח עד שלא ניתן ליתן אמון בעורר. הודגשה העובדה שהעורר תכנן את המעשה מספר ימים קודם לכן, וכי המעשה כלל שלבים שונים שמצביעים על שליטה של העורר ולא על אבדן עשתונות רגעי. כמו כן נטען כי מעשי העורר, לרבות התבטאויותיו בחקירה ובמהלך ההסתכלות, כמו גם המכתבים שכתב לאחר הרצח, מעידים על מניפולטיביות ואי לקיחת אחריות למעשיו.

7. בתום טיעוני הצדדים הפניתי את באי כוחם להחלטת בית משפט זה בבש"פ 5222/97 פטשניק נ' מדינת ישראל פ"ד נא(4) 702 (1997) (להלן: עניין פטשניק), בגדרו נדון עניינו של אדם בן 90 או 85 אשר רצח את רעייתו ב-60 דקירות סכין, ואשר שוחרר לחלופת מעצר בבית אחד מילדיו. באי כוח הצדדים השלימו טיעוניהם בכתב לעניין זה, כשכל אחד מוצא בהחלטה הנ"ל תימוכין לעמדתו.

דין והכרעה

8. לאחר ששקלתי שוב ושוב את טיעוני הצדדים, הגעתי לכלל מסקנה שאין בידי לקבל את הערר.

אכן, הטענה לפיה העורר אינו מסוכן כיום, ומסוכנותו היתה ממוקדת אך ורק כלפי המנוחה, כפי שהתנהלותו הנורמטיבית לאורך שנים רבות מוכיחה, אינה נטולת משקל. מאידך גיסא, האכזריות הרבה שהיתה גלומה במעשה, העובדה שהעורר הכין עצמו לעשייתו והנחישות שגילה העורר לוודא כי מטרתו הושגה, כמו גם קור הרוח הנשקף

ממעשיו לאחר הרצח, מעוררים חשש ממשי פן מדובר באדם נטול עכבות וחסר גבולות עד שהיה יכול לבצע באופן זה את הפשע הנורא מכל. על אדם כזה קשה מאד לסמוך שלא יחזור על מעשיו כאשר יימצא שוב בסיטואציה כשבלבו יוקדת שנאה כלפי אדם אחר.

בעניין פטשניק התלבט בית משפט זה בשאלות דומות, וכך נפסק שם מפי השופט י' טירקל:

"בעניין שלפנינו מעידות נסיבות המעשה, שעליהן עמדתי למעלה, על אכזריות נוראה. העורר דקר את אשתו המנוחה בסכין ארוכה, בפרץ זעם מתמשך, כ-60 דקות בכל חלקי גופה, ולא אמר די גם אחרי שנפחה את נשמתה. אפילו קדמה לכך התגרות חמורה - ואפילו קדמו לכך התגריות במשך 43 שנים - די בעובדות שתוארו כדי להעיד על העורר שהמעצורים הטבעיים של בן אנוש אינם עומדים לו. לפיכך הוא מסוכן לציבור ודינו להיעצר עד תום ההליכים.

אולם, בדיקת המערכת השנייה של העובדות, נסיבותיו האישיות של העורר, מטה את הכף בכיוון אחר. מדובר בשיש, שככל הידוע לא עבר עבירה מימיו, שילדיו - שאינם ילדיו הטבעיים אלא ילדיה של אשתו המנוחה - מדברים בזכותו. זהו נאשם ששנותיו הרבות ומצב בריאותו מגבילים את תנועותיו ומפחיתים מאוד מסכנותו. זהו נאשם הכלוא ב'כלא' של גופו שלו והוא בבחינת 'אסיר גופו'. 'כלא' זה גורע הרבה מסכנותו.

בבואי אפוא לשקול אם מסוכנותו של העורר מחייבת מעצר עד תום ההליכים או שדי בחלופה למעצר, נראה לי - לאחר היסוסים ולבטים - כי לאור נסיבותיו המיוחדות ויוצאות-הדופן של מקרה זה ניתן להסתפק בחלופה למעצר".

הנה כי כן, בעניין פטשניק מצא בית המשפט, על יסוד נתוני הפרשה, כי מסוכנותו של העורר הופחתה מאוד, בין היתר נוכח מצבו הבריאותי ("אסיר בגופו"), שכלל גם קוצב לב שהיה מושתל בחזהו וסרטן ערמונית ממנו סבל. עוד דובר שם במעשי התגרות וקנטור קשים וממושכים (שנמשכו שנים ארוכות) מצד המנוחה, עד שילדיה (שלא היו בניו של העורר דשם) עמדו לצד מי שהרג את אמם. זאת ועוד - מעיון בהחלטה בעניין פטשניק מתקבל הרושם כי שם מדובר היה באבדן עשתונות רגעי.

בעניינו המצב שונה מבחינה זו שאיני רואה עצמי יכול להשלים, לפחות לעת הזו, עם שחרור העורר ממעצר, שכן אין בידי לקבוע כי אכן מדובר במי שמסוכנותו היתה נקודתית ומוגבלת. מצב זה נובע, בין היתר, כפי שגם סבור שירות המבחן, מכך שלא הושלמה ההערכה הפסיכו-דיאגנוסטית, שיכול והיה בכוחה לשפוך אור על אישיותו של העורר. אין לשכוח שמדובר באדם שלכאורה ביצע עבירה נוראה, הן מבחינת תוצאתה והן מבחינת אופן ביצועה האכזרי במיוחד. במצב זה האפשרות לשחרור ממעצר מוגבלת מלכתחילה למצבים יוצאי דופן. בנוסף - במובחן מעניין פטשניק, מודגש במקרה דנא התכנון המוקדם, כמו גם מגוון האמצעים שהעורר עשה בהם שימוש כדי להבטיח את מות המנוחה, נתון שלכאורה מגביר את המסוכנות ומצביע על העדר כל עכבה וגבול. אכן, אין לשלול את האפשרות שהעורר חווה חוויה קשה בבית החולים הפסיכיאטרי אליו נשלח ולא עמד לו כוחו להישאר במקום זה פרק זמן נוסף ועל כן לא הוכנה בעניינו הערכה פסיכו-דיאגנוסטית. אלא שכתוצאה מכך לא עמדה בפני הגורם המקצועי - שירות המבחן - וכך גם לא עומדת בפני בית המשפט - הערכה אישיותית שיתכן והיה בכוחה להאיר ולהסביר את המהלך יוצא הדופן שבצע העורר, בדרך שתקל על האפשרות לרחוש לו מידה מינימלית של אמון, שהוא תנאי ראשוני ובסיסי לשחרור לחלופת מעצר.

אגב, בשני המקרים אליהם היפנה בא-כוח העורר, כמפורט בפסקה 5 דלעיל, השחרור לחלופת המעצר נעשה בהתבסס על המלצה חיובית של שירות המבחן, המלצה שלא ניתנה בעניין דנא.

בנסיבות אלה לא ראיתי לנכון לקבל את הערר.

ניתנה היום, ה' בתמוז התשע"ו (11.7.2016).

ש ו פ ט
